

D. 790

MÜTEFERİKA

Kitabiyat Dergisi Yaz 2001-1 • ISSN 1300-6479

19

Halide Edip ADIVAR ● Nuri AKBAYAR ●
Turgut AKPINAR ● Mehmet AZİM ●
Ali BİRİNCİ ● Kahraman BOSTANCI
● Tarık BUĞRA ● Coşkun ÇAKIR ●
Mustafa DUMAN ● Yahya ERDEM
● Murat KORALTÜRK ● L. LAGARDE
● İbrahim MANAV ● Cüneyd OKAY ●
Necdet SAKAOĞLU ● Fahri SOLAK ●
Ali Nihat TARLAN ● Erol ÜYEPAZARCI

Prof. Dr. Ali BİRİNCİ

KESRİYE'Lİ M. SITKI VE KÜLLÜKNÂME'Sİ

Küllüknâme isimli manzum eseri vesilesiyle hâlâ hatırlanan ve daha çok Kesriyeli Mehmet Sıtkı ismiyle tanınan M. Sıtkı Akozan yaşadığı devrin hususiyeti olan şahsiyetlerinden ve şairlerinden biriydi. Mizahî çeşniyle yazdığı şiirleri yakın tarihimizi araştırmak isteyenler için kıymetli ipuçları ihtiva etmektedir ve birer vesikadır.

1- Ailesi, doğumu, evliliği ve irtihâli:

Kesriye'li Mehmet Sıtkı aslen Şebinkarahisar'ın Kızılca mahallesinden Çubukçuoğullarından Ahmet Hamdi Efendi'nin oğludur.¹ A. Hamdi Efendi genç yaşta memleketinden ayrılarak Manastır, Görice Sancağı, Kesriye kazasına yer-

¹ Hasan Tahsin Okutan, *Şebinkarahisar ve Civarı*, Giresun, 1949, s.272-273.

leşmiş ve burada uzun seneler müftülük yapmış aynı zamanda kazadaki ailelerden birinin kızı olan Saliha Hanım'la evlenmişti.² Bu evlilikten 1885'de (mâlî 1301) Mehmet Sıtkı dünyaya gelmiştir.³ A. Hamdi Efendi Rumeli'de asayişin bozulması üzerine, büyük bir ihtimâlle, 1905 senesinde ailesiyle birlikte İstanbul'a göçmüştür.⁴

Mehmet Sıtkı, Bahriye Hanım'la İstanbul'da 1910'da evlendi. Bu evlilikten üç kız, bir erkek çocuğu oldu. İrtihâl ettiğinde kızlarından Nevvare Duras, Füsün Akozan ve oğlu Necdet Feridun Akozan (24 Aralık 1914) ile eşi Bahriye Akozan hayattaydı.⁵ Soyadı Kanunu (1934) çıkınca aile Akozan soyadını almıştı.

M. Sıtkı, İstanbul'da 6 Ağustos 1948'de hastalandı ve 4 Ocak 1948'de âhirete göçtü.⁶ 5 Ocak Pazartesi günü cenazesi Lâleli'de Koska'da Kanatlı apartmanı 3 numaralı dairesinden kaldırılarak öğle namazını takiben Bayezid Camii'nden kaldırılarak Beşiktaş'ta Yahya Efendi'deki aile kabristanına defnolundu.⁷

2- Tahsil hayatı:

M. Sıtkı'nın tahsil hayatı hakkında kayıtlara geçen ilk sağlam bilgi 1319'da (1903) Manastır İdadisi'nden mezun olduğudur. Bundan sonra Darülfunun'un Edebiyat Şubesine üç sene devam etmiş ise de şahadetnâme almamıştır. İlk mektebi ve belki de rüştiyeyi de doğduğu Kesriye'de okumuş olmalıdır. M. Sıtkı Arapça ve Farsça biliyordu.⁸

3- Meslek hayatı:

M. Sıtkı'nın bütün hayatı maarif hizmetinde idarî vazifelerde ve muallimliklerde geçmiştir.⁹ 24 Ekim 1905'de yirmi kuruş maaşla başladığı, Maarif Nezareti Meclis Kalemi Kâtipliği, Meşrutiyet'in ilânından (1908) sonra, 14 Kasım'da sona erdi. Bunu nezarete, Mekâtib-i Rüştiye İdaresi'nde (14 Ocak-13 Temmuz 1909) ve Maarif İdaresi'ndeki kâtipliğinden (14.7.1910-5.5.1918) sonra bütün

² M. Sıtkı Akozan'ın oğlu Feridun Akozan'ın mektubu (1997). F. Akozan'a verdiği kıymetli bilgiler için müteşekkirim.

³ M. Sıtkı'nın Edebiyat Fakültesi'ndeki dosyasında doğum senesi olarak 1301 (mâlî) kayıtlıdır. 1319 (mâlî) senesi, idadîden mezuniyet senesi olarak gösterildiğine göre bu sene (1301-1885) doğuru olsa gerektir. Dosyayı (Nu.96) fakültenin sekreteri dostum Ömer Aktaş'ın nâzikâne alâkasıyla görebildim, müteşekkirim.

⁴ F. Akozan'ın mektubu.

⁵ F. Akozan'ın mektubu. F. Akozan için: *Günümüz Türkiye'si'nde Kim Kimdir?* İstanbul, 1987, s.37; Aile efradının isimleri, ölüm ilânıdır: "Vefat", *Akşam*, Nu. 10494 (4 Ocak 1948) s.2

⁶ Refikası Bahriye Akozan'ın 10.3.1948 tarihli dilekçesi: Dosya Nu.96.

⁷ "Vefat", *Akşam*, Nu.10494 (5 Ocak 1948), s.2

⁸ Dosya nu. 96; Edebiyat Fakültesi'nden diploma aldığı yanlış olmalıdır. "Akozan (Kesriyeli Çubukçuzâde Mehmed Sıtkı)", *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul, 1958, c.I, s.530.

⁹ Dosya nu. 96; F. Akozan'ın mektubu.

hayatını vakfettiği Darülfunun Edebiyat Fakültesi'nde başkâtip olarak çalıştı (27.10.1918-8.5.1924). Bu arada yeni kurulan Türkiyat Enstitüsü'nün ilk hâfızı kütübü ve mütercimi (22.10.1925-1.6.1927) oldu. Tekrar başkâtiplik vazifesine dönen (1.6.1929) M. Sıtkı'nın bu memuriyetinin ismi daha sonra Edebiyat Fakültesi Kalem Âmirliği oldu (1.6.1934). Bu vazifesi irtihâline kadar devam etmiştir.

Bu meyanda M. Sıtkı Fakültenin Türk Dili ve Edebiyatı ve Tarih bölümlerinde eski metinler dersi muallimliği ve müzakereciliğine tâyin edildi (29.1.1947) ve diğer Türk ve ekalliyet mekteplerinde de zaman zaman Türkçe ve edebiyat dersleri verdi. Perşevniyal Lisesi, Üsküdar'da Selim-i Sâlis, Beşiktaş'ta Barbaros mekteplerinde ekalliyet mekteplerinden Saint-Michel Erkek Lisesi (1946), Yatronagan, Zapion, Saint George (Alman, 1941) gibi mektepler bu cümledendir.

Millî Mücadele esnasında vatanın kurtuluşu için Beşiktaş Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti'nde idare heyeti âzâsı olarak çalışan M. Sıtkı'nın bu faaliyetlerine dair evrakları A. Ü. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivine bağışlanmıştır. II. Dünya Harbi'nde üniversite pasif korunma teşkilatında grup âmiriydi. (1941)

M. Sıtkı'nın irtihâli esnasındaki vazifesi Edebiyat Fakültesi'nin kalem âmirliği idi ve fakültenin adetâ canlı bir tarihiydi.¹⁰

4- Yazı Hayatı:

İlk bakışta pek dikkati çekmese de M. Sıtkı'nın küçümsenemeyecek bir yazı hayatı olmuştur. Hemen göze çarpmayan bir husus bilindiği kadarıyla, kendisinin de Meşrutiyet devrinde matbaat âlemine girenlerden biri olduğudur. Yazılarında Kesriyeli M. S., Kesriyeli Müftüzâde M. Sıtkı, Ebünnevare Mehmet Sıtkı, Sıtkı-i Şenâver ve nihayet soyadı kanunundan sonra Sıtkı Akozan imzalarını kullandığı görülmektedir.

Kesriyeli M. Sıtkı imzalı bir yazısı ve onbeş siyasî-mizahî rûbaîsi ile *Volkan*¹¹ 'da en çok görülen isim olan Sıtkı Akozan'ın Payıtaht, Hayâl, Millî Mecmua'da yazı ve şiirlerinin basıldığı ifade edilmektedir.¹²

Görebildiğimiz kadar yazılarından biri Ferid Kam'ın rihleti üzerine yazılmıştır.

¹⁰ Fakülte'den iki hocanın yazıları: 1- Halide Edip Adivar "Sıtkı Akozan" *Akıam*, Nu. 10519 (29 Ocak 1948), s.5; 2- Ali Nihat Tarlan, "Sıtkı Akozan", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c.2, Sayı: 3-4 (31 Mayıs 1948) s.327-328. Yazılar ekte verilmiştir.

¹¹ *Volkan*'da bir yazısı ve onbeş şiiri neşredildi. Bkz. *Volkan*, Ertuğrul Düzdağ neşri.

¹² "Büyük kaybımız karşısında, Üstâd Ferit Kam", *Tasviri Efkâr*, Nu.5786-1429 (18 Haziran 1944) s.2; ölümünden sonra basılan bir şiiri için; *Millet*, Nu.120 (27 Mayıs 1948), s.5.

M. Sıtkı'nın imzasını taşıyan eski ve yeni harfli eserleri şöyle sıralanabilir:¹³

1. *Ahenk-i Millî*

İstanbul, 1908 7 s. (Filorinalı Nâzım ve Esad Hayreddin'le)

2. *Dul Kadın*

(İstanbul, 1328 121 s.)

Nâşiri: Yosif Frikidis

3. *Zayıat*,

İstanbul 1329 79 s. Neşreden: Mecm-i İstikbâl Matbaası

4. *Divançe-i Şinâver*,

İstanbul, 1330 96 s. Nefaset Matbaası

5. *Salâ-yı Cihad*,

İstanbul 1334 16 s. Karabat Matbaası

6. *Oğlumun Defteri-Kurtuluş Günleri*,

İstanbul 1339-1341 48 s.

Evkaf Matbaası, Neşreden Alişanzâde Mehmet Ziyaeddin

7. *Kervan*,

İstanbul, 1927 60 s. Matbaa-yı Ebuzziya

8. *Ahengi Yârân*

İstanbul, 1931 16 s. Sinan Matbaası

Remzi Kütüphanesi

9. *İleri-Geri*

İstanbul, 1932 79 s. Remzi Kitabevi

10. *Dikenler*

İstanbul 1933 39 s. Bürhaneddin Matbaası

11. *Küllüknâme*

İstanbul, 1936 16 s. Bürhaneddin Basımevi

Eserleri arasında zikredilen *Lâmiâ*'nın künyesini bulmak mümkün olmamıştır. M. Sıtkı Akozan'ın müstakil bir çalışma mevzu olabilecek derecede eser verdiği görülmektedir.

M. Sıtkı'nın eserlerinden ikisi edebiyat ve fikir dünyamızı tanımak için birer kıymetli mehzâ hüvviyetindedir. İfade edildiği gibi bu birer formalık iki manzumesinde şairâne bir üslûp görülmez. Ancak her ikisine de hâkim olan hafif müstehzî ve alaycı, ama muhataplarını ve okuyucularını rahatsız etmek bir yana, tebessüm ettiren ifadeleri ve teşbihleriyle zevkle okunan iki manzumeden birincisi *Avengi Yârân*'ın alt başlığı "Maarifnâme, Şairnâme, Darülfünunnâme, Mebusnâme" şeklindedir ve muhtevasını da göstermektedir. 1931'de basılan risâlede M. Sıtkı'nın tanıdığı muallimler, şairler, Darülfunun'unun iki sene sonra büyük bir kısmı tasviyeye uğrayan müderrisleri ve mebuslar, beyitler içinde ve büyük bir kafîle halindedirler. İsimlerden bir kısmının tesbiti ayrı ve zahmetli bir araş-

¹³ Künyeler için Seyfettin Özege katalogunu taradık.

tırmaya muhtaçtır.

İkinci manzume burada tam metni verilen ve isimlerine dair küçük izahlar veya tahminler ilâve edilen *Küllüknâme*'dir. İstanbul'un bir devirde en mühim edebî ve fikrî mahfillerinin başında gelen Küllük Kahvehanesi'nin adetâ bir destanı sayılabilecek *Küllüknâme* bu mesud demlerin en güzel tescil vesikası sayılabilir. Bir taraftan bir mekânı anlatan manzume diğer taraftan da hayata

*İhtilâfıyla dehrin uğraşmakta zevk yok
Zevk ânın mirsad-ı ibretten temaşâsındadır*

beytiyle veyâ

*Kim olur zor ile maksadına reh-yâb-ı zafer
Gelir elbette zuhura ne ise hükm-ü kader
Hakka tevfiz-i umur et ne elem çek ne keder
Gam ü şâdf-i felek böyle gelir böyle gider*

kıt'asıyla¹⁴ bakan şairi Kesriyeli Mehmet Sıtkı Akozan'ın hissiyatına tercüman olmaktadır.

A- Küllüknâme'nin mekânı:

Küllük ismini taşıyan ve kendisini anlatan *Küllüknâme* ile edebiyat tarihine tescilli yapılan Küllük Kahvehanesi hakkında bilinenler tatminkâr derecede değildir. Kurulduğu senesi bilinmeyen Küllük, Beyazıt meydanının yeniden tanzimi esnasında 1954 veya engeç 1955'de kaldırıldı.¹⁵ Yirminci asrın başında kurulduğunu ve anlaşıldığı kadarıyla ancak yarım asırlık bir ömrü olduğunu kabul etmek gerekiyor. Bayazıt Camii'nin tek katlı salaş kitapçı, lokanta ve kahvehânelerde kuşatıldığı bir devrin yâdigârı olan kahvehane camiin Marmara ve Darülfunun'a bakan köşesinde yarım daire şeklinde ve bitişiğinde ünlü Emin Efendi lokantasının bulunduğu, bir açık hava kahvesiydi ve üstü kapalı küçük bir ocak kısmı bulunuyordu. Kışın bu küçük mekânda oturuluyor, bazen dipte tavla oynanıyor, esas itibariyle bir sohbât mekânı vazifesini görüyordu.¹⁶

Küllük bilhassa Cumhuriyet devrinde, 1923'den sonra, en güzel devrini yaşamış olmalıdır. Çünkü Lozan andlaşmasını (24 Temmuz 1923) takiben işgâl

¹⁴ Fatih Kerimof, *İstanbul Mektupları*, Orenburg, 1913, s.50.

¹⁵ Emin Nedret İşli, "Küllük Kahvesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*", İstanbul 1994, c.5, s.169; Gazeteci Yücel Hacaloğlu 1955'de İstanbul'a gittiğinde Küllük'ün ortada olmadığını ve M. H. Yinanç'ın Acem'in Kahvesi'ne devam ettiğini söylüyor.

¹⁶ Küllük'ün iki güzel tasviri için: 1- Orhan Okay, *Silik Fotoğraflar*, İstanbul, 2001. s.191; 2- Tarrık Buğra, "Küllük", *Yarım Diye Bir Şey Yoktur*, İstanbul, 1952, s.6-9. Metni ekler bölümündedir.

kuvvetleri tarafından o yaz boşaltılan Harbiye Nezareti'nin binası İstanbul Darülfununu'na, Jandarma Umum Kumandanlığı binası da Dişçilik ve Eczacılık mekteplerine, bir sene sonra da Medreselerin lağvı (3.3.1924) üzerine Medresü'tül-kuzat Darülfunun'a kütüphane olarak tahsis edilince Beyazıt çevresi tam bir üniversite mahfili hâlini almış ve Küllük bir devr-i saadete kavuşmuştu. Kahvenin bir mütemmim cüzü olan Emin Efendi ve yakınında olan Hâfız'ın lokantası da, keseye uygun yemekleriyle, burasının câzibesini artırmaktaydı.¹⁷

Gerçekten de Küllük tam bir edebî ve fikrî bir iklim, daha doğrusu sohbetle susamış gönüller için tam bir kelâmistan veya söz mülküydü. Kelâm, Darülfunun'da ve diğer mekteplerde bir meslek vasıtası, Küllük'te bir sohbet ziyafetine açılan kapıydı. Derinlerden ve arkalardan zaman zaman belirsiz tavla sesleri duyulsa da ruhlar kelâmın bazen yumuşak, bazen sert dalgaları üzerinde gezinir; sohbet ve ülfetin çağı başlar; gönüller demli çayların lezzetinden çok sohbetlerde ruhun derinliklerine damlayan kelimelerin tarifsiz hazzıyla demlenir, ateşiyile tutuşurdu.

İstanbul'un bu devrinde hiçbir mekânı Küllük kadar câzip ve müstakları için tiryakilik itiyadına vesile olmamıştır. Zeynep Hanım Konağı'nın yanmasından (28 Şubat 1942) sonra Edebiyat ve Fen Fakültelerinin hocaları bir müddet uzaktan gelmek zorunda kalmışlarsa da 1946'dan itibaren yine, yeni binaya peyder pey taşınmaya başlanması üzerine yakınlaşmışlardı.¹⁸

Küllük'teki sohbet şeyhlerinin başında hiç şüphesiz insanı ürkütecek derecede müthiş bir hâfizaya sahip olan tarihçi Mükrimin Halil Yinanç gelmektedir. Hemen her gün uğradığı kahvede gedikli bir dinleyici takımıyla hâlelenir ve geç vakit profesörler semti denen Lâleli'deki bekârhanesine dönerdi. İslâm tarihinin ilk devresinden başlayarak bir tafsilât ve teferruatla hâdiseleri anlatır; bu halkaya zaman zaman Ankara'dan gelen tarihçiler, mesalâ Halil İnalçık da dahil olurdu. Küllük müdavimleri O'nun nazarında çeşitli takımlara ayrılıyordu: 1- Nizâm-ı âlemciler, yâni idareciler ve idaresi yolunda olanlar, 2- Esâfil-ı Garp, Avrupa'da okumuş ve adam olamamışlar, 3- Esâfil-ı Şark, şarklı kalmış kalanlardan Avrupa'yı görmüş olmayanlar veya olanlar, 4- Şiş takımı; insanlara batanlar ve rahatsızlık verenler, 5- Ehl-i irz, yâni namuslu olanlar.¹⁹

M. Halil'in sohbetlerinden feyz alanlar, derslerinden diploma alanlardan daha kârlı ve daha çoktu. Merhum Küllük yıkıldıktan sonra sohbetlerine Lâleli kıraathanelerinde, bilhassa Edebiyat Fakültesi'nin Lâleli cihetinde bulunan Acem'in Kahvesi'nde devam etmişti. Rivayete göre zaman zaman Vefa taraflarında âşık olduğu bir sevgiliyi görmek ümidiyle dolaşır,

¹⁷ Faih Reşit Unat, *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, Ankara, 1964, s.57; O. Okay, a.g.e., s.191.

¹⁸ Muzaffer Gökman, *50 Yılım Tutanağı, 1923-1973*, İstanbul, 1973, s.112; Necdet Sakaoğlu, "İstanbul Üniversitesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, c.4, s.248.

¹⁹ Bu bilgileri Prof. Dr. Halil İnalçık hocam lütfetti.

- Nereden bu azimet Mükrimin Bey?
diye soranlara:

- Tavaf-ı semt-i yârdan geliyorum mirim.
cevabını verirmiş.²⁰

Bu arada "İlim satırda değil, sâdırdadır" sözünü sık sık tekrarladığına dikka-
ti çekerek yazmadığını ve derin bilgisiyle mütenasip eser vermediğini söyleyen-
ler üstâdın bir yığın defter hâlinde, inci dizisi gibi eski harflerle yazdığı *Anado-
lu Selçukîleri Tarihi* isimli kitabından haberdar olmadıkları için mâsum ve
mâzur kabûl edilebilirler. İstanbul kahvehânelerindeki sohbetlerin altın devrinin,
Mükrimin Halil'in ukbâya göçmesiyle nihayete erdiği söylenebilir.²¹

Küllük'te Mükrimin Halil'den başka Ahmet Hamdi Tanpınar ve Nurullah
Ataç'ın etrafında da sohbet halkalarının teşekkül ettiği anlaşılıyor.²² Zihni T.
Anadol'un hâtıralarında yazdıkları da Küllük'ün bu zamanları hakkında dikkate
değer bilgiler ihtiva ediyor: "Beni sol yazarların hâmen hepsinin oturduğu
Küllük Kıraathanesi'ne davet etti. Hafta tatillerinde zaman zaman gittiğim bura-
da Basri'yle arkadaşlığımız perçinleşiverdi... Artık Küllük benim sürekli gidip
geldiğim bir söyleşi yeri olmuştu. Burada genellikle Kadırğa Talebe Yurdu'ndan
tanıdığım Suat Taşer'le arkadaş olmuşuk. Onun ve benim tanıdıklarımızla
çevremiz hatırı sayılır biçimde artmıştı. Burada tüm o günün kalburüstü ressam-
ları, şairleri, hikâyecileri, dergi çıkaranları toplanır, sonsuz gevezelikler içinde
vakit öldürürlerdi. Kimler gelmezdi ki buraya? Necip Fazıl, Sabahattin Ali, Sait
Faik, Nail V., Yusuf Ahıskalı, Arif Dino, Abidin Dino, Lütfü Erişçi, Hüsamettin
Bozok, ayrı yerde oturan Y. Kemal, Servet-i Fünun dergisini yöneten Gavsî
Ozansoy, Cavit Yamaç, Suavi Koçer, Abidin Nesimi ve Suat Derviş"²³. *Küllük-
nâme*'de zikredilen kudemadan sonra gelen gençlerin de sohbet mekânı olan
Küllük *Matmazel Noralya'nın Koltuğu* ve başka edebî eserlerde de zikreder gö-
rünmüştür.²⁴ *Küllüknâme*'den sonra münhasıran kendisine tahsis olunan Küllük
Anıları (Nevzad Sudi, İstanbul 1987 132 s.) isimli kitapla daha tafsilâtlı bir şe-
kilde İstanbul'un tarihindeki yeri tesbit edilmiştir.²⁵

Küllüknâme'de ismi zikredilen şahıslara dair bilgi vermek için önce tam met-
nini dercetmek ve isimleri numaralandırmak gerekmektedir:

²⁰ Bu hâdiseleri kitap muhibbi merhum Fahri Başaran (1916-1981) anlatırdı. M. H. Yinanç'ın soh-
betlerinin bir yadigârı: M. H. Yinanç, *Sohbetler* (Haz. Refii Alpayer – Şinasi Özatalay), İstanbul,
1962, 79 s. Küllük hakkında kıymetli bilgiler veren Bedîî Faik şöyle yazıyor: "Bazılarımız için fa-
kültelerimizden önde olan Beyazıt'taki ünlü Küllük Kahvesi'nde bile artık yalnız politika konu-
luyor." 1946 seçimleri öncesi Küllük hakkındaki sayfaları için: Bedîî Faik, *Matbuat Basın derke-
ği... Medya*, İstanbul, 2001, s.16-17.

²¹ Bu defterler kızkardeşinin oğlu ve evlâtlığı Prof. Dr. Refet Yinanç'dadır.

²² Salim Rıza Kırkpınar, *Salim Rıza'dan Anılar*, İstanbul, 1990, s.62. Niyazi Berkes hatıralarında...

²³ Zihni Anadolu, *Truva Atında İlk Akşam* sh. 129-130.

²⁴ *Matmazel Noralya'nın Koltuğu'nda* (Peyami Safa, İstanbul 200, s.26) buluşma mekânı olduğu-
nu hocam Orhan Okay'dan öğrenmişim.

²⁵ N. Sadi'nin (Odyakmaz) hâtıralarından başka Küllük hakkında bilgi veren diğer bazı kitaplar:
Salâh Birsnel, *Kahveler Kitabı*, İstanbul, 1975, s.303-319; Salim Rıza Kırkpınar, a.g.e., s.62-64;
Mina Urgan, *Bir Dinazorun Anıları*, İstanbul, 1998, s.173.

KÜLLÜKNÂME

*Bir demet güldür, takılmış göğsüne İstanbul'un
Ey sabah, sende konakla bir gün uğrarsa yolun*
Sıtkı Akozan

Haritaya göre Küllük Muğla taraflarında bir limanın adıdır. Fakat bizim bahsetmek istediğimiz, o Küllük değildir.

İstanbul'da Küllük: Beyazıt Cami'nin türbe kapısı dışında körfez şeklinde ve bahçemsi bir yerdir.

Burası Beyazıt semtinin mütevazı, fakat çok güzel bir köşesidir. Bilhassa yaz tatilinde üniversite ve lise hocalarıyla memleketin bir çok fikir ve san'at adamlarının uğrağıdır.

Bu köşenin üç adı var: Muallimler bahçesi, Akademi, Küllük; en meşhuru Küllük'tür. İşte bu yazı onun hikâye ve hatırasıdır.

S. A.

Küllüknâme

Sanmayın âvare bülbüller gibi güllükdeyiz
Biz yanık bir kor gibi akşam sabah küllükdeyiz
Yaz gelir, süsler güneşler Bâyezid meydânını
Bunda, şâirler Fuzûlî'nin okur divânını
Bunda, Nef-î yükselir, Bâkî geçer, **Nabî**¹ düşer
Söylenir lâkin Nedim bir şâiri fevkalbeşer
Bunda, haccül'ekbere verdi karar **İbnül'emin**²
Bunda, takrir etti ilmünnâsı ezber **Mükrimin**³
Bunda, almıştır **Melûl Rıfkrı**⁴ icâzet pâyesi
Bunda, **Baki**'ye⁵ hayat verdi melâmet sâyesi
Bunda, giymiştir Ahunt kaftânını Doktor **Nihad**⁶
Bunda, îmân eylemiştir Kant'a **Şemseddin Reşad**⁷
Bunda, almıştır felekten şimdi **Kâzım Nâmi**⁸ kâm
Bunda, gönderdik müderris **Macid**'e⁹ içden selâm
Bunda, tetviç etti Yûnus Emreyi **Burhan Ümit**¹⁰
Bunda, oldu **Cânib**'e¹¹ candan **Selim Nüzhet**¹² mürit
Bunda, sivrildi sakâh ordinaryüs **Kesler**'in¹³
Dinledik mânâsını **Ekrem Besim**'den¹⁴ seslerin
Bunda, **Rayhenbah**¹⁵ lojistik ilmîni neşreyledi
Bunda, bir akşam **Şekip Tunç**¹⁶ ben Gâzâlîyim dedi
Bunda, can verdi yeni mâbûduna **Hilmi Ziya**¹⁷
Bekledik Hicran ile durduk **Peyâmî**'den **Sefa**¹⁸
Bunda, **Sadettin Nüzhet**¹⁹ **Sâmih**'e²⁰ örmüştü tuğ

Bunda, öğrendik büyük üstat Ferit Kam'dan Tuyuğ
Bunda, vahyoldu **Kilisli Rif'at'a**²¹ Remzî fülûs
Bunda, çakmıştır **Haberci Rasim'e**²² **Ken'an Hulûs**²³
Bir zamanlar bunda kurdu **Hüsnü Hâmit**²⁴ konferans
Re'yini **Haydar Niyazi**²⁵ verdi ilk önce avans
Bunda, sakindir **Yürük**²⁶ bakmaz muhite karşı sert
Gılgameş efsânesinden vâzeder Doktor **Bosert**²⁷
Bunda, **Rıdvan Nafiz'e**²⁸ etti maiyyet iktida
Bunda, ummuştı **Alî Haydar**²⁹ Elifbadan vefa
Bunda, almıştır **Reşad Nûri**³⁰ gönüllerden haraç
Bunda, giydirdi bize **Şevket Aziz**³¹ tılsımlı taç
Berlinin ufkundan alsın **Avni Başman**³² son hızı
Bay Cevad³³ oldu maârif ufkunun bir yıldızı
Bunda, yazmıştır doçentler **Köprülü**³⁴ destânını
Bizde, şâmânî olup andık ilâhın tânını
Bunda, **Şemseddin Günaltay**³⁵ şîre vermişti cevâz
Almadık lâkin doçent **Lûtfî Ömer**³⁶den imtiyâz
Çarşılı oğlu³⁷ gönül yaylâsına kurdu otağ
Bir tekerrürdür dedi tarîh, **Akdes**³⁸ yazdı çağ
Sadri Ethem³⁹ bunda kalmıştı bizimle başbaşa
Bunda, **Nurullah Atak**⁴⁰ eş dostu tutmuştur taşa
Bunda, çekmiştir palavra tarzına **Behnân**⁴¹ set
Hep **Emin Âlî**'den⁴² almıştır alev **Âteş Memet**⁴³
Bunda, ilhamlar derer geldikçe **Gâlip Bahtiyar**⁴⁴
Zanneder **Avnî Yağız**⁴⁵ Hristostadır çamlar arar
Bunda, rüzgârlar yeşil dallarda cazsız rakseder
Yorgun akşamlar bize **Ahmet Refik'ten**⁴⁶ bahseder
Bunda, ses verdi susan mızrabına **Mesut Cemil**⁴⁷
Bunda, **Tevfik**⁴⁸ nâyına nefheyledi bir başka dil
Bunda, yâroldu bize candan **Salâhettin Topay**⁴⁹
Bunda, taktık şevkile **Mahmut Ok'a**⁵⁰ bir kutlu yay
Bunda, îlânı reşâdet etti doktor **Rahmeti**⁵¹
Bunda, sâbit oldu **Ragıp Özdem'in**⁵² kudsiyyeti
Bunda, almıştır müfettiş **Kadri**⁵³ Balzak'tan ruûs
Takmadı hür göğsüne **Cafer Kılıç**⁵⁴ zilfî arûs
Bunda, olmuştu Vefa iklimine **Osman**⁵⁵ Emîr
Bunda, **Safvet Şâv'a**⁵⁶ oldu bahtiyarlık destegîr
Bunda, pey sürdü **Ziya Fahri**⁵⁷ matâi şöhrete
Bunda, konmuştur doçentlik tâcı şişman **Nusret'e**⁵⁸
Bunda, hatmetti gönül destânını **Halit Oğuz**⁵⁹
Çaldı İbrahim Alâeddin⁶⁰ bize telsiz kopuz

Bunda, yükseldi velîlik burcuna bay **Ercüment**⁶¹
Bunda, olmuştur hayatın sırrına **Agâh Levent**⁶²
Bunda, anlattı **Fatin**⁶³ yıldızların esrarını
Bunda atmıştır **Niyâzi**⁶⁴ son dübârâ zârını
Bunda **Necmettin Halil**'e⁶⁵ saçdı yıldızlar ışık
Bunda **Yunus Kâzım**'a⁶⁶ sundu çiçek bir sarmaşık
Bunda konmuştur **Hamamcıoğlu İhsan**'ın⁶⁷ adı
Yazmamışsa küllüğü **Hikmet Feridun**⁶⁸ atladı
Bunda bir şâir unutmuş kendini ey **Akozan**
Yani küllükte bu yıl bir pastural destan yazan
Vermesin varsın **Mühürdaroğlu**⁶⁹ yaylâsında yer
Bunda bir mahmur sabahın kahvesi dünya değer
Şimdi **Tevfik Kut**⁷⁰ şefoldu beldenin irfânına
Tıktı ot bir hamlede cehlin o korkunç çânına
Muhsin Ertuğrul⁷¹, neden bu sahneyi ihmal eder
Oynasın Darülbedayi böyle zengin bir eser

*

* *

Takmadık şîrin henüz kır saçına elmas tarak
Gerçi tuttuk **Hâmid**'e⁷² mazmun için haylı çanak
Biz ne **Yahyâ'dan Kemâl**⁷³ umduk, ne **Mithat'tan Cemâl**⁷⁴
Hikmeti⁷⁵ nazmeyleyen şâirde kaldı ihtimâl
Sormasın tarih, neden san'atta cansız kalmışız
Biz lisânın sâzını hep başka telden çalmışız
Yûsuf'un⁷⁶ sönmüş ziyası çekmeden **Orhan'a**⁷⁷ seyf
Aldı **Fâruk**⁷⁸ sâzını tâ Çamlıbelde çattı keyf
Derleyüp birbir dökülmüş san'atın yaprâğını
Böyle örmüştür **Necip Fâzıl**⁷⁹ örümcek âğını
Bir nazar boncuğu asdık **Akif'in**⁸⁰ Ehrâmınâ
Belki "Ezherde" bugün temcit okurlar nâmına
Ey Habib'im, şîre kurbânolma **İsmail**⁸¹ gibi
Gelmiyor dertli "ferâtın" böyle sözlerle dibi
Kim diyormuş, **Fazıl Ahmet**'den⁸² vezin meşkeyledik
Biz **Hasan Âli**⁸³ gibi sönmez gönüller peyledik
Zâfımız yok kimsenin hiç iltifatü nâzına
Belki bir aşkın tel olduk örselenmiş sâzına
Bâyezid havzu gibi taşıkça söyler **Kırtipil**⁸⁴
Taktı **Kudsi**⁸⁵ arkadan Şeytâna bir kallâvi zil
Senmisin **Tâhir**⁸⁶ dedi, yâ ben miyim ey hoşmakal
Mevlevî, **Divrikli**'den⁸⁷ bir nükte etmiştir suâl
Kızmasın Salih,⁸⁸ zekîdir yazmadık bir sonne biz

Kâzım'a⁸⁹ kalmış sevinçten en sonu bir deste "iz"
Noldu bilmem ki, bu yıl **Tevfik Yalner**⁹⁰ münfeil
Küllüğe hasret çeker gurbette öğretmen **Cemil**⁹¹
Sordular **Ahmet Muhip'den**⁹² öz şiir üstâdı kim
Fahreder Halit⁹³, demiş lâkin bugün üstât benim
Etmesin beyhûde üstadlar bize şerhi mutûn
Şimdi genç şâirlere çalmakta **Behçet**⁹⁴ erganûn
Ördü hicvin göğsüne şimdi **Cemal Nâdir**⁹⁵ çelenk
Gelmemiş, **Burhan Felek**⁹⁶, **Osman Cemâl'e**⁹⁷ karşı denk
Bekleriz her yak'adan meydana çıksın bir eser
Vermedi **Vâ-Nû**⁹⁸ çıkan son şâheserlerden haber
Gözlük altından **Refik Ahmet**⁹⁹ **Velid'e**¹⁰⁰ yan bakar
Caymasın korkar **Zaman** bu; **Ethem İzzet**¹⁰¹ can atar
Vurdu bu ahzu atâya **Âbidin Daver**¹⁰² çekiç
Susmuyor artık, **Nizamettin Nazif**¹⁰³ korkar mı hiç
Dönmedi hâlâ seyahattan edib **Hakkı Sühâ**¹⁰⁴
Şimdi **Turhan Tan**¹⁰⁵, fikir meyvasına biçti paha
Şimdi dalgındır kalem parmaklarında ellerin
Mazhar Osman¹⁰⁶ vurdu bent bâzusuna şâirlerin
Etmesin dostlar sakın **Ekrem Reşit'ten**¹⁰⁷ intizar
Küllüğün tarihini birgün **Reşat Ekrem**¹⁰⁸ yazar
San'atın tarihini şerh etmedi nazmen **Suût**¹⁰⁹
Çizdi **Mazhar**¹¹⁰ şimdi **Yusuftan Zelihâya** hudût
Kürsüde hergün **Dekart**-tan vazeder **Mehmet Efe**¹¹¹
Caferoğlu Ahmedî¹¹² koyduk bu yıl tekrar defe
Akibet **Enver Ziya**¹¹³ hür boynuna taktı nişan
Çıktı bu aslan doçent bay **Mükrimin**¹¹⁴ den kahraman
Feylesof **Vehbi**¹¹⁵, diyorlar Paskal'ın bir peykidir
Bay **Sabahattin**¹¹⁶ büyük Runsar gibi tiryakidir
Bizde ilmin ağzına taktı çene **Kâzım Esat**¹¹⁷
Diş geçirdi bilgiye erkeğe **İsmail Suat**¹¹⁸
Pek mi dar gelmiş doçent esvabı doktor **Sâibe**¹¹⁹
Dar demiş, lâkin onu hiç kimseye etmez hibe
Duymasın belki **Yaşar Nâbi**¹²⁰ eder sonra merak
Sabrile yaptırdı **Ander**¹²¹ şâirane bir frak
Kırmamıştır not, bu yıl, attı doçent **Hıfzı**¹²² Dokuz
İmtihanda kimleri bombarduman etmiş **Yavuz**¹²³
Vecdile **Hilmi Ömer**¹²⁴ çaldı Budizmin çânını
Söyledi **Yusuf Ziya**¹²⁵ asrın yeni imânını

*

* *

Süslü marpuçlar dudaklarda çizerken besteler
Sandı “külkeşti musallâ” küllüğü Doktor **Riter**²⁶
Bunda ilhâmın nesîmî san'atı yelpazeler
Canlı mazmunlar verir fikre, hayali tazeler
Bunda leylâktan demetler bağliyorken ilkbahar
Sahneye çapkın akasya dalları konfet saçar
Bunda bir “Nef'î” gibi tahmis okur her nargüle
Rengi benzer çayların billûr kadehlerde güle
Erguvanlar, her sabah genç başlara sünbül döker
Gölgelerde fırçasız bir **Çallı İbrahim**²⁷ güler
Süslüyorken türlü yıldızlarla etrafı gece
Kıskanır bu ihtişamı görse yüksek Çamlıce
Bir demet güldür, takılmış göğsüne İstanbul'un
Ey saba, sen de konakla birgün uğrarsa yolun

10 Mayıs 1936

Metinde siyah punto ile dizilen isimlere dair geniş bilgi verilmeyip daha çok mesleklerine ve soyadlarına işaret edilmiştir.²⁵ Bulunamayanlara soru işareti konulmuştur.²⁶

1. Nâbi (Ünlü divan şairi)
2. İbnülemin-İbnülemin Mahmut Kemal İnal
3. Mükrimin-Mükrimin Halil Yinanç (Edebiyat Fakültesi Ord. Prof.)
4. Melûl Rıfka- Rıfka Melûl Meriç (Güzel Sanatlar Akademisinde Sanat Tarihçisi)
5. Bâki-Abdûlbâki Gölpınarlı (Mevlevilik ve Tassavvuf Tarihçisi)
6. Doktor Nihad- Ali Nihad Tarlan (İlk Edebiyat Doktoru, Edebiyat Fakültesi Profesörü)
7. Şemseddin Reşad - Reşad Şemseddin Sirer (Sonra Milli Eğitim Bakanı)
8. Kâzım Nâmi - Kâzım Nâmi Duru (Asker, mebus ve maarifçi)
9. Müderris Macit (Darülfünun Müderrislerinden Ali Macit Arda, Coğrafyacı)
10. Burhan Ümit - Burhan Ümit Toprak (Güzel Sanatlar Akademisi Müdürü)
11. Cânip - Ali Cânip Yöntem (Edebiyat Profesörü ve Mebus)
12. Selim Nüzhet - Selim Nüzhet Gerçek (Matbuatın ilk tarihçisi, Derleme Müdürü)
13. Kessler - Gerhard Kessler (İktisat Fakültesi Profesörü)
14. Ekrem Besim (Musikişinas, Anadolu Türküleri Derlemecisi)

²⁵ İsimlerin tespitinde F. Akozan'ın kıymetli yardımlarını gördüm, müteşekkirim.

²⁶ Bu isimleri tanyanlar *Müteferrika* idarehanesine bildirirlerse minnettar kalırız.

15. Rayhenbah - Prof. Hans Reichenbach (Edebiyat Fakültesi Felsefe Profesörü)
- 16- Şekip Tunç – Prof. Mustafa Şekip Tunç (Edebiyat Fakültesi Psikoloji Profesörü)
- 17- Hilmi Ziya – H. Z. Ülken (Edebiyat Fakültesi Felsefe Profesörü)
- 18- Peyâmi – Peyâmi Safa (Romancı, Gazeteci)
- 19- Sadettin Nüzhet – S. N. Ergun (Edebiyat Tarihçisi)
- 20- Sâmih – S. Rifat (Şair, Vali)
- 21- Kilisli Rifat – Kilisli R. Bilge (Dilci, Mütercim)
- 22- Haberci Râsim – Hasan Rasim Us (Gazeteci)
- 23- Kenan Hulûs – K. H. Koray (Işık, Hikayeci)
- 24- Hüsnü Hâmit – H. H. Sayman (Fen Fakültesi Matematik Profesörü)
- 25- Haydar Niyazi Dikeçoğlu (Lise Matematik Muallimi)
- 26- Yürük – Abdülhak Kemal Yörük (Hukuk Profesörü)
- 27- Bosert – H. Th. Bossert (Arkeoloji Profesörü)
- 28- Rıdvan Nafiz – R. N. Edgüer (Sonra Maarif Vekili)
- 29- Ali Haydar – A. H. Taner (Muallim, Elifba-Alfabe Yazarı)
- 30- Reşat Nuri – R. N. Güntekin (Romancı)
- 31- Şevket Aziz – Ş. A. Kansu (Ord. Prof.)
- 32- H. Avni Başman (Maarif Vekili)
- 33- Bay Cevad – C. Dursunoğlu (Maarifci, Mebus)
- 34- Köprülü – M. Fuad Köprülü
- 35- Şemseddin Günaltay (Başvekil, Profesör)
- 36- Lütfi Ömer – Ö. L. Barkan (Ord. Prof.)
- 37- Çarşıoğlu – İsmail Hakkı Uzunçarşılı (Ord. Prof.)
- 38- Akdes – A. Nimet Kurat (Sonra DTLF Profesörü)
- 39- Sadri E. Ertem (Hikayeci ve Romancı)
- 40- Nurullah Atak – N. Ataç (Yazar, Münekkit)
- 41- Behnân – Enver B. Şapolyo (Tarihçi)
- 42- Emin Âlî – E. Çavlı (Tarihçi)
- 43- Ateş Memet – Bir tashih hâtası bahis mevzuu ise burada kastedilen Ahmet Ateş (Prof.) olmalı.
- 44- Gâlip Bahtiyar – G. B. Göker (Mütercim ve Matbuat Umum Müdürü)
- 45- Avnî Yağız – Adalı Avni (Yağız) Bey (Belediye Meclisi Âzâsı)
- 46- Ahmet Refik – A. R. Altınay (Tarihçi)
- 47- Mesut Cemil – M. C. Tel (Musikişinas)
- 48- Tefvik – Neyzen T. Kolaylı
- 49- Salâhattin Topay (?)
- 50- Mahmut Ok (?)
- 51- Doktor Rahmetî – Reşit Rahmetî Arat (Edebiyat Fakültesi Profesörü)
- 52- Ragıp Özdem – R. Hulûsî Özdem (Dilci Profesör)

- 53- Müfettiş Kadri – Kadri Yörükoğlu (M.E.B. Talim ve Terbiye Dairesi Re-
isi)
- 54- Cafer Kılıç (?)
- 55- Osman – Osman Efe (Vefa Lisesi Müdürü)
- 56- Saffet Şâv (Haydarpaşa Lisesi Müdürü)
- 57- Ziya Fahri – Ziyaeddin F. Fındıkoğlu (Sosyoloji Profesörü)
- 58- Nusret – N. Hızır (Felsefe Profesörü)
- 59- Halit Oğuz (?)
- 60- İbrahim Alâeddin – İ. A. Gövsa (Yazar)
- 61- Ercüment – E. Ekrem Talu (Yazar)
- 62- Agâh Levent – A. Sırrı Levent (Edebiyat Tarihçisi)
- 63- Fatın – F. Gökmen (Rasathane Müdürü)
- 64- Niyâzî Aksu (İ.Ü. Tedris İşleri Müdürü (Mebus)
- 65- Necmeddin Halil – N. H. Onan (Edebiyat Profesörü)
- 66- Yunus Kâzım – Y. K. Köni (M.E.B. Talim ve Terbiye Heyeti Reisi, 1940-
1962)
- 67- Hamamcıoğlu İhsân – Hamamîzâde İhsan Hamamcıoğlu (Şair, Muharrir)
- 68- Hikmet Feridun – H. F. Es (Gazeteci)
- 69- Mühürdâroğlu – Nuri Demirağ (İşadamı)
- 70- Tevfik Kut (İstanbul Maarif Müdürü, 1935-1.12.1941)
- 71- Muhsin Ertuğrul (Tiyatrocu)
- 72- Hâmid – A. H. Tarhan
- 73- Yahya Kemal Beyatlı
- 74- Mithat Cemâl Kuntay (Yazar, Noter)
- 75- Nâzım Hikmet
- 76- Yusuf Ziya Ortaç
- 77- Orhan Seyfi Orhon
- 78- Fâruk Nâfiz Çamlıbel
- 79- Necip Fâzıl Kısakürek
- 80- Âkif – Mehmet Âkif Ersoy
- 81- Hâbib – İsmail Hâbib Sevük (Edebiyat Tarihçisi)
- 82- Fâzıl Ahmet Aykaç
- 83- Hasan Âlî Yücel
- 84- Kırtıpil – Ahmet Hamdi Tanpınar
- 85- Kudsî – Ahmet Kudsî Tecer
- 86- Tâhir – T. Mevlevî Olgun
- 87- Divrikli – Tahir Nadi Ozanözü (Muallim)
- 88- Salih – S. Zeki Aktay
- 89- Kâzım – K. Sevinç Altunçağ (Yazar, Gazeteci)
- 90- Tevfik Yalınar (?)
- 91- Öğretmen Cemil Boran
- 92- Ahmet Muhip Dranas

- 93- Halit – H. Fahri Ozansoy
- 94- Behçet – Mehmet B. (Yazar)
- 95- Cemal Nâdir Güler
- 96- Burhan Felek – Mehmet Burhaneddin Felek
- 97- Osman Cemal Kaygılı
- 98- Vâ-Nû-Vâlâ Nurettin
- 99- Refik Ahmet Sevengil
- 100- Velid Ebuzziya
- 101- Ethem İzzet Benice
- 102- Abidin Daver (Gazeteci)
- 103- Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu
- 104- Hakkı Sühâ Gezgin
- 105- Turhan Tan – Mehmet Samih Fethi
- 106- Mazhar Osman Uzman (Asabiye Profesörü)
- 107- Ekrem Reşit Rey (Musikişinas)
- 108- Reşat Ekrem Koçu (Tarihçi, Yazar)
- 109- Suût – S. Kemal(eddin) Yetkin (Profesör)
- 110- Mazhar – M. Şevket İpşiroğlu (Profesör)
- 111- Mehmet Karasan (Profesör, Milletvekili)
- 112- Ahmet Caferoğlu (Profesör)
- 113- Enver Ziya Karal (Profesör)
- 114- Mükrimin Halil Yinanç (Profesör)
- 115- Halil Vehbi Eralp (Felsefe Profesörü)
- 116- Sabahattin Eyüboğlu
- 117- Kâzım Esat Devrim (Dişçilik Mektebi Muallimi)
- 118- İsmail Suat Gürkan (Dişçilik Mektebi Muallimi)
- 119- Dr. Saib Tezel (İzmir, 1903).
- 120- Yaşar Nâbi Nayır
- 121- Sabri Esat (Ander) Siyavuşgil
- 122- Hıfzı Veldet Velidedeoğlu (Profesör)
- 123- Yavuz Abadan (Profesör)
- 124- Hilmi Ömer Budda (Dinler Tarihi Profesörü)
- 125- Yusuf Ziya Yörükân (İlâhiyat Profesörü)
- 126- Helmuth Ritter (Profesör)
- 127- Çallı İbrahim